

MAGYARORSZÁG ÜDÜLŐÁLLOMÁNYÁNAK ALAKULÁSA (1960-2019)

DEVELOPMENT OF THE HUNGARIAN RESORT STOCK FROM 1960 TO 2019

Dr. Csordás László CSc ^{1*}

¹Nemzetközi Gazdaságtan Tanszék, Gazdaságtudományi Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország
<https://doi.org/10.47833/2021.3.ECO.004>

Kulcsszavak:

népszámlálás
KSH
szuburbán területek
üdülők
zártkert

Keywords:

census
Hungarian Central Statistical
Office
suburban areas
holiday resorts
enclosed garden

Cikktörténet:

Beérkezett 2021. október 15
Átdolgozva 2021. november 20
Elfogadva 2021. november 28

Összefoglalás

A cikk célja, hogy bemutassa Magyarország üdülőállományának alakulását 1960-tól napjainkig, azon belül is földrajzi elterjedésüket, sűrűségüket.

Eredmények: Magyarország üdülőállománya 1960-ról 2019-re 11 ezerről 265 ezerre, mintegy 24-szeresére nőtt. A 2001. évi népszámlálási adatok idején Magyarország 1451 településén voltak nyaralók. Siófokon számolták össze a legtöbbet (6113 db), amit Balatonkenese és Gárdony követett (5250, illetve 5111). A nyaralóval rendelkező települések szépen követik a Balaton, a Velencei-tó és a Tisza-tó környékét, egyes szakaszaiban a Duna és a Tisza és más folyók partvonalát, a legvonzóbb és a legnépszerűbb termál- és gyógyfürdőket, valamint agglomerációkkal rendelkező helyeket. Az országban 3 járásban (Balatonfüred, Balatonalmádi és a Gárdonyi) és 87 – többségében a Balaton menti – településen az üdülőépületek száma meghaladta a lakások számát.

Abstract

The aim of the article is to present the development of holiday homes stock in Hungary from 1960 to the present day, including their geographical distribution and density.

Results: The holiday stock of Hungary increased from 1160 to 2019 from 11 thousand to 265 thousand, about 24 times. At the time of the 2001 census, there were holiday homes in 1451 settlements in Hungary. The highest number was counted in Siófok (6113), followed by Balatonkenese and Gárdony (5250, 5111). The settlements with holiday homes nicely follow the surroundings of Lake Balaton, Velencei Lake and Lake Tisza, in some sections the shorelines of the Danube, Tisza and other rivers, the most attractive and popular thermal and spa baths, as well as places with agglomerations. In 3 districts of the country (Balatonfüredi, Balatonalmádi and Gárdonyi) and 87 - mostly in the settlements along Lake Balaton - the number of holiday buildings exceeded the number of dwellings.

* Kapcsolattartó szerző: csordasl@gmail.com

1. Bevezetés, célkitűzés

Évtizedek óta foglalkozom a szabadidő-lakásokkal, azok hatásaival és tulajdonosaik szociálgeográfiai vizsgálatával. Az utóbbi időben az üdülőépítés és az üdülőállomány hosszú idősorainak alakulása, kiváltó okainak elemzése is felkeltette az érdeklődésemet.

Az 1960-as évektől a munka- és lakóhelyek mellett egyre nagyobb jelentőségre tettek szert a szabadidő eltöltésének szinterei, amelynek legfontosabb jegyei az üdülőterületek térbeli megjelenése, bővülése, a második lakások, ezen belül is az egyre növekvő szabadidőben használt szabadidő-lakások számának ugrásszerű és tömegméretű emelkedése ([4]). A második lakás egy magántulajdonban, vagy tartós használatban lévő ingatlan, amely olyan személy (család) alkalmankénti szállásául szolgál, aki azt nem tekinti állandó lakásának. Szabadidő-lakásnak a második otthonok közül azok nevezhetők, amelyeket túlnyomóan szabadidőben és csak átmenetileg (hétköznapokon a munkaidő után, hétvégén vagy a szabadság ideje alatt), elsősorban szabadidős célokra használnak ([9],[2],[7],[3],[4],[5],[6]).

A KSH 2001. évi Népszámlálást megelőző üdülő-összeírása szerint Magyarországon az összes üdülők száma meghaladja a negyedmilliót. A bennük kialakított férőhelyek száma többszörösét teszi ki a kereskedelmi szállásférőhelyekének, fontos a szerepük a hazai (és részben a külföldi) népesség üdülési igényének kielégítésében, ezért a velük való foglalkozás különösen indokolt.

A tanulmány célja, hogy bemutassa az üdülőadatokban, nyilvántartásokban meglévő ellentmondások okait, Magyarország üdülőállományának időbeli alakulását, valamint a 2001. évi népszámlálás üdülő-összeírásának adatai alapján a szabadidő-lakások települési képét.

2. Módszer

Mivel hazánk üdülőállományáról pontos képet adni igen nehéz, így annak bemutatásához a KSH évenként közölt üdülőépítési adatait, a népszámlálások idején felvett üdülő-összeírásokat, valamint 1990-re vonatkozóan a TAKEH (Tanácsi Költségvetési Elszámoló Hivatal) üdülő-épületadó nyilvántartásait is felhasználtam.

Az első forrás a KSH üdülőépítés statisztikája volt ([12]). Amennyiben egy kiinduló állapothoz minden évben hozzáadjuk a felépített üdülők számát, akkor utána elvileg évre pontosan megállapítható lenne, hogy mennyi egy település, megye, ország üdülőállománya. Ez azonban nem ilyen egyszerű. Magyarországon a statisztikai gyűjtés 1981 előtt nem közölt részletes üdülőépítéssel kapcsolatos adatokat a legkisebb területi szintről, azaz a településekről. Az 1960-as évekre visszamenőleg nem találtam adatokat, míg az 1970-es évek megyei nyaralóépítései a Területi Statisztikai Évkönyvben, illetve zsebkönyvekben érhetők el. A megyei lakásépítés adatai között szerepeltek az üdülők is, mint csak nyári/ esetleg időszakos használatra épített lakások.

Jelentős változás következett be 1981-től, mivel minden évben külön közölték a megyei statisztikai évkönyvekben az egyes járásokhoz, városkörnyékekhez tartozó településeken a "felépített magánüdülők" számát. Ez az üdülőépítés előző évtizedbeli rohamos felfutásának egyfajta „statisztikai elismerése” volt. A zártkertek törvényi szintű rendezése (1967) után számos rendelet született, amelyek jelentős mértékben járultak hozzá az ország szinte minden területén új zártkertek kialakításához, parcellázásához, valamint ezt követően az azokon felhúzott hétvégi házakhoz. Ezt a sok helyen láthatóvá váló jelenséget már települési szinten is mérni lehetett. Az üdülőépítés adatait saját megyéjük statisztikai hivatalának a helyi tanácsok küldték meg, azok az üdülőépületek kerültek "épített magánüdülők száma" megjelöléssel a megyei statisztikai hivataloknál továbbított év végi adatközlő lapra, amelyre a helyi/nagyközségi/városi/fővárosi kerületi tanács építési osztálya a használatbavételi engedélyt kiadta. Azon ugyanis nyilatkozni kell, hogy az épület – rendeltetését tekintve – lakás, üdülő, szerszámos kamra, vagy egyéb építmény. Valószínűsíthető ugyanakkor az is, hogy eleinte a tanácsok a szigorú szabályozás miatt csak a kijelölt üdülőterületen felépítendő építményekre adtak építési engedélyt, majd az építkezés befejezése után használatbavételi engedélyt. Így az elsődlegesen termelési céllal tartós használatba adott, vagy értékesített zártkertekben felépített kisebb alapterületű építményeket szerszámos kamraként tarthatták nyilván.

Megvizsgáltam azt is, hogy mit tekintett a KSH üdülőnek azokban az években, amikor a Népszámlálás keretében (valójában az azt megelőző év nyarán) az egyes településeken az üdülőket

felvették a jegyzékbe. „Az adatfelvételkor csak azokat az üdülésre használt lakóegységeket kellett összeírni, amelyek megfeleltek a következő minimális feltételeknek:

- összes alapterülete legalább 12 m²,
- falazata és tetőzete tartós anyagból készült, szilárd és ellenáll az időjárásnak,
- padozata az eredeti talajfelszín szilárd (beton, fa stb.) lefedésével készült,
- legalább egy 6 m²-nél nagyobb alapterületű szobája van,
- legalább egy, természetes megvilágítást adó ablakkal rendelkezik,
- a tisztálkodás, valamint a WC-használat biztosított.” ([1] pp. 137-138).

Megállapítható tehát, hogy az egyes népszámlálási években mindazokat az üdülőket összeírták, amelyek az előírt műszaki felszereltségnek megfeleltek.

Ezeket az épületeket jogi helyzetük alapján 4 csoportba lehetett sorolni. Az évente felépített, a megyei statisztikai hivataloknak lejelentett „épített üdülők száma” a fenti 4 kategóriából csak legfeljebb az elsőt érintette.

„Ennek alapján összeírásra kerültek:

- az építési, használatbavételi engedélyben üdülő rendeltetésű, illetve a bennük lévő üdülőegységek (az üdülők, nyaralók, hétvégi házak, a társasüdülőházak üdülőegységei),
- az üdülővé átminősített lakóházak, illetve azok lakóegységei,
- az át nem minősített, de ténylegesen csak pihenésre, nyaralásra használt lakóházak, illetve azok lakásai (pl. a pihenésre használt tanyák, falusi lakóházak),
- azok a nem üdülőnek épült, de a felsorolt feltételeknek megfelelő egyéb építmények, amelyeket pihenésre, nyaralásra használnak (a hobbikertek, a volt zártkerti területek „átalakított” gyümölcstárolói, a szőlőhegyek ún. „kanapés présház”-ai, egyéb gazdasági épületek stb.)” ([1] p. 138).

A harmadik információforrás a TAKEH, amely mindazon épületeket üdülőként tartotta nyilván, amelyekre a helyi tanácsok az üdülőépület-adót kivetették. Így ebben az adatbázisban már szerepelhetnek a települések üdülőterületén kívüli bel-, kül- és zártkerti területen létesített hétvégi házak, amelyek a folyó- és csatornapartokon, a holtágak, tavak mentén épültek, valamint a falvakban, a tanyákon a funkcióváltás következtében alakultak ki, és üdülésre, pihenésre használták. Nem szabad elfelejteni, hogy még az 1987. évi I. törvény (a Földtörvény) idejében egészen 1990-ig érvényben volt az a szabály, hogy magánszemély lakás, üdülő, lakótelek, üdülőtelek tulajdonjogát továbbra is csak olyan mértékben szerezhette meg, hogy tulajdonában egy lakás vagy lakótelek és egy üdülő vagy üdülőtelek lehetett. (Emellett tovább élt az a korábbi gyakorlat is, hogy magánszemély termőföld tulajdonjogát csak olyan mértékben szerezhette meg, hogy a tulajdonában legfeljebb 6000 m² termőföld lehetett.) Előfordult ugyan, hogy a törvény adta lehetőségekre tekintettel különböző okok miatt (méltányosság, adózási kedvezmény, kedvezőbb örökösödési illeték stb.) az üdülőépületek egy része után nem fizettek adót, bár az ingatlanokat terhelő adóbevételek a szocializmus idején is – különösen a kisebb településeken – a legfontosabb bevételi források közé tartoztak. Néha nem a rendeltetésük alapján tartották nyilván a településeken az üdülőépületeket, így ez a TAKEH-adatbázis sem volt teljesen pontos. Megállapítható ugyanakkor az, hogy az üdülőépületek száma mindenképpen közel áll a népszámlálási összeírásakor alkalmazott módszertan alapján listára került üdülőkhöz, hiszen a rendeltetést, a funkciót vizsgálva vetették ki az épületadót. Annyi nyaralótulajdonos biztosan volt az országban, ahányan a TAKEH nyilvántartásában szerepeltek, és ez időnként és településenként akár meg is haladhatta a tényleges üdülőépületek számát, mivel örökléskor 1-1 épület után akár több család is adózhatott (családonként kevesebbet) az öröklési hányad arányában.

3. Eredmények

3.1. Magyarország üdülőállománya 1960-tól napjainkig a népszámlálások, a TAKEH és a KSH továbbszámított adatai szerint

Az első teljes körűnek tekinthető, 1960-ban végzett népszámláláskori összeírás szerint 11.059 időszakosan használt lakás (nyaraló) volt Magyarországon, és 100 lakásra átlagosan 0,4 üdülő jutott. Az 1970. évi népszámláláskor már országosan 32.245 üdülőt írtak össze, és a fajlagos mutató 1-re emelkedett. Az 1980. évi népszámlálást megelőző 1979. évi üdülőépület-összeíráskor 127,6 ezer nyaralót vettek fel a jegyzékbe, és a következő évi népszámlálás alkalmával mintegy 116 ezret „vallottak be”, azaz 100 lakásra 3,6 üdülő esett. Már itt is megfigyelhető legalább egy 11,6 ezres eltérés, ami valószínűleg az eltérő értelmezésből adódhatott, hiszen a megkérdezett kisebb méretű hétvégi házzal, vagy szerszámos kamrákkal rendelkezők azt nem tekintették nyaralónak, míg az előzetes listába a KSH beleszámította.

Sajnos 1990-ben – elsősorban a személyiségi jogokra hivatkozva nem történt meg az üdülésre használt épületek összeírása, így a nyaralótulajdonosok adóztatásával is foglalkoztató tanácsok adatait kezelő és összesítő Tanácsai Költségvetési Elszámoló Hivatal (TAKEH) adatait használtam az állomány becsléséhez. E szerint 1990-ben 171.595 fő fizetett valamilyen alapon adót az országban lévő üdülője után. Ekkor a 100 lakásra jutó üdülők száma 4,4 lehetett.

A 2001. évi népszámlálási adatfelvételkor Magyarországon 252.295 üdülőépületet (ebből 6.470 lakott üdülőt), valamint 15.184 üdülőként használt lakást írtak össze ([1]). A 100 lakásra jutó üdülőépületek száma közel 6 volt.

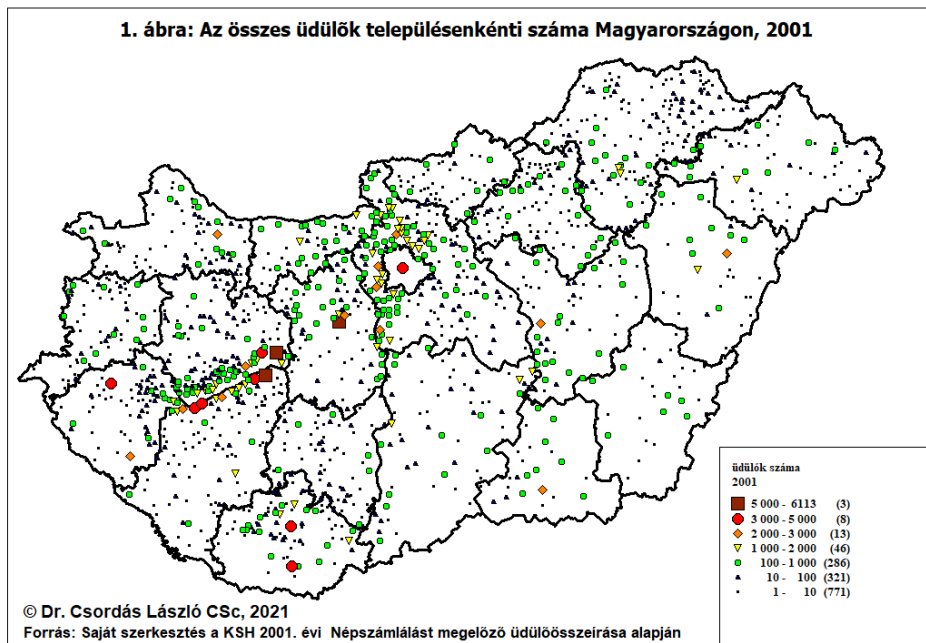
Sem 2011-ben nem szerepelt a népszámlálási íveken üdülőkkel kapcsolatos adat, de 2021-ben sem tervezik ezt a Népszámlálás keretében. Amennyiben a 2001. évi népszámlálást megelőző összeírástól (2000-től) számítjuk és becsljük meg a napjainkban meglévő (üdülésre használt épületek) számát, akkor az a KSH által nyilvántartott 1999 vége óta felépült üdülők számával biztosan növekedhetett ([12],[13]). Az ezredforduló elejétől 2019 végéig fokozatosan csökkent az évente felépített nyaralók száma: az évezred első két évében még az ezret is meghaladta, de 2012 óta már az 500-at sem éri el, 2019-ben pedig minden idők legalacsonyabb értékére, 257-re esett, így az elmúlt 20 évben összesen csak 12.609 volt a kialakított üdülőegységek száma a KSH adatai szerint.

Azt azonban nem tudhatjuk, hogy a 2001 óta a belterületen üdülővé átminősített egykori lakóházakból, vagy az 1990 előtt létrejött zártkertekben, esetleg egyéb külterületen ideiglenesen kialakított épületekből valójában még hányat számíthatnánk ehhez a körhöz. Így napjainkban Magyarországon mintegy 265 ezer üdülővel biztosan számolhatunk, ami a 4.474 ezres lakásállománynak az 5,9%-át teszi ki. Mindez azt jelenti, hogy az üdülőállomány 1960-tól napjainkig 11 ezerről 265 ezerre, mintegy 24-szeresére növekedett.

3.2. Magyarország üdülőállományának településenkénti képe, problémás esetei

Mivel nem készült részletes felmérés 2011-ben az üdülőkről, sőt a következő népszámláláskor sem tervezik ezt, ezért az ország üdülőállományának településenkénti elhelyezkedését a 2001. évi Népszámlálás adatfelvétele alapján mutatom be. Tekintettel arra, hogy az üdülőépületek településekhez kötődnek, pozitív és negatív hatásait elsősorban ott érezhetik, ezért a településnél nagyobb területi szintek (kistérség, megye, régió) elemzésétől és ábrázolásától is eltekintenek.

Az üdülőtelepekkel rendelkező településeket bemutató 1. ábrán megfigyelhető, hogy 1451 helységben voltak nyaralók, és a 2001. évi üdülő-összeíráskor Siófokon számlálták össze a legtöbbet (6.113 db), amit Balatonkenese és Gárdony (5.250, 5.111 db), majd Balatonfenyves és Fonyód (4.243, 4.004) követ.

1. ábra: Az összes üdülők településenkénti száma Magyarországon, 2001
 Forrás: Saját szerkesztés a KSH 2001. évi népszámlálási adatai alapján

Hat településen haladta meg számuk a 3 ezret (Balatonalmádi, Budapest, Harkány, Zalaegerszeg, Pécs, Zamárdi), 13 helyen (Debrecen, Szolnok, Szeged, Szentendre, Budakeszi, Érd, Ráckeve, Velence, Balatonfüred, Balatonlelle, Balatonmárfürdő, Nagykanizsa, Győr) 2-3 ezer, 46 másikon (többnyire a főváros és a Balaton környékén) 1-2 ezer közötti volt az összes üdülőépületek száma. A 100-1000, illetve a 10-100 nyaralóépülettel rendelkező helységeké nagyságrendileg hasonló volt (287, valamint 321), míg az eddig érintett összes településeket több mint százszal (773) múlta felül azoké, ahol csupán 1-10 üdülőépület található. A hazai településállomány több mint felén az ezredfordulóig nem volt összeírható üdülést szolgáló épület. A nyaralóval rendelkező települések szépen kirajzolják a Balaton – az első 11 közül 6 itt fekszik ([8]) –, a Velencei-tó, a Tisza-tó, valamint bizonyos szakaszokon a Duna és a Tisza futását, emellett az agglomerációkhoz tartozó és vonzó adottságokkal rendelkező, illetve a legkedveltebb termál- és gyógyvizes fürdőiről nevezetes helységeket is. A településállomány közel 46%-án lévő üdülők arra utalnak, hogy megvalósult az elmúlt évtizedekben ezek térbeli elterjedése, diffúziója is.

Már bemutattam a KSH népszámláláskori üdülő-összeírási, valamint a KSH évenkénti üdülőépítési módszertanait, annak különbségeit arra vonatkozóan, hogy mit értettek az üdülő fogalma alatt. A 2001-et megelőző 30 évre az adatokban is kimutatható ez a jelentős különbség. Az 1960-as és 1970-es években meghozott zártkerteket érintő jogszabályoknak, valamint a „kádári aranykornak”, jólétnek köszönhetően az évenkénti üdülőépítési adatok összesítése szerint 1970-79 között 36 ezer, 1980-89 között 39,3 ezer, míg 1990-2000 között 16,5 ezer üdülő használatba vételét jelentették a települések a KSH felé. A 2001. évi Népszámlálás összeírásáról készült kiadvány ([1] p. 13) adatai szerint a létező 252,3 ezer összes üdülőépületből (amelyből 249,4 ezer természetes személyek tulajdonában volt) 1970-79 között 83 ezer, 1980-89 között 88 ezer, míg 1990-2001 között már csak 35 ezer nyaralót épít(h)ettek. Erre lehet következtetni az összeírt üdülők építési évéből, ami e kiadvány 13. oldalán található.

A különbség tehát igen tetemes, mintegy 110 ezernyi, azaz a 2001. évi összeírási állomány 43,6%-át teszi ki. Ezért döntő mértékben a vonzó természeti környezetben és a városok közelében, azok szuburbán övezetében([10],[11]) lévő zártkertekben kialakított üdülési célt (is) szolgáló épületek (hétvégi házak, szerszámos kamrák) a „felelősek”, de a nyolcvanas évektől kisebb mértékben szerepet játszhat a falusi lakóházak megvétele és üdülőként való használata is, akár

átminősítették azokat nyaralóvá, akár nem. Nem hagyható figyelmen kívül az a gyakorlat, hogy a rendeletek előírásai szerint a hétvégi házakat üdülőknek lehet számítani, ám az építési engedélyek kiadásakor valószínűleg nem üdülő építését kezdeményezték, különösen nem a zártkertekben (hanem szerszámoskamráét). Az egyes évek végén az adatközléskor azokat így nem tudták a tanácsok, majd később az önkormányzatok üdülőként figyelembe venni, míg a népszámlálások idején az üdülő-összeírásakor e funkciója alapján a nagyobbakat beleszámol(hat)ták az állományba.

Bizonyítja ezt az is, hogy 2001. évi Népszámlálás 15. – az üdülők adatait tartalmazó – kötetének a kistérségekre és a megyei jogú városokra vonatkozó adatai szerint a Debrecenben lévő 2.821 üdülőépületből 1.269 épült 1980-1989, valamint 383 darab 1990-2001 között ([1] p. 105), míg a KSH Hajdú-Bihar megyére vonatkozó évenkénti települési adatokat tartalmazó statisztikai évkönyvei szerint egyetlen darabot sem alakítottak ki a teljes vizsgált időszakban. Hasonlóan „kirívó” különbségek több, zártkerttel rendelkező nagyobb város esetében a Dunántúlon is kimutathatók: Nagykanizsán például 1981-2019 között egyetlen üdülő sem épült a KSH szerint, mégis „leltek” 2269 üdülőépületet a 2001. évi Népszámlálást megelőző összeírásakor.

Funkciójukat, rendeltetésüket tekintve tehát üdülést szolgáló épületet írtak össze, amelyek többsége ezeken a helyeken a kialakított hétvégi házakat jelenti. Jól mutatja ezt az is, hogy a Debrecenben 2001-ben összeírt üdülők építési ideje elsősorban az 1970-1990 közötti időszakra, azaz a zártkerti parcellázások idejére esett, amit néhány éven belül követett az épületek felhúzása is. A 2.821 épületből 1.577 egyéb üdülőegység (ami az összes üdülő közel 55%-a) nem klasszikus üdülőknek épült, hiszen még a komfort nélküli kategóriát sem érik el, jellemzően szerszámoskamrák, átlagos alapterületük pedig csak 22 m². A debreceni üdülőépületek komfortosságát és átlagos területnagyságát jól mutatja az 1. táblázat.

1. táblázat: A Debrecenben összeírt üdülők megoszlása komfortfokozat és átlagos alapterület alapján

az üdülők komfortfokozata	száma (db)	átlagos alapterülete (m ²)
összkomfortos	96	52
komfortos	239	45
félkomfortos	120	32
komfort nélküli	779	27
egyéb üdülőegység	1577	22

Forrás: Saját szerkesztés Baár & Gratzl, 2004, pp. 94-95 adatai alapján

A debreceni épületek mindegyike magánszemély tulajdonában volt, az „üdülők” döntő többsége, 75%-a egyszobás, további 17% kétszobás ([1] p. 84). Átlagos területük kb. 30 négyzetméter, amit már a TAKEH 1990. évi adatbázisának hasznos, adózási alapterületi értékei is mutattak ([3]). Minél kisebb az átlagos alapterület, annál kevésbé komfortosak: a komfort nélküliek 27, míg az egyéb üdülőegységek 22 négyzetmétereseek, de az állománynak csak a 11,8%-át kitevő komfortosak és összkomfortosak átlagos nagysága nevezhető normálisnak, azaz 45 m² felettinek (1. táblázat). (A KSH által szerkesztett kiadványban ([1]) lévő táblázatokban az egyes kategóriák összeadásakor nem mindig jön ki a 2.821 üdülő, aminek az okát csak az adatközlő, azaz a KSH tudhatja...)

4. Konklúziók

Magyarország üdülőállománya 1960-tól 2019-ig 11 ezerről kb. 265 ezerre, mintegy 24-szeresére növekedett. A magánüdülők száma 2001-ben – amikor a Népszámlálás keretében utoljára írták és számolták össze az üdülőket – meghaladta a negyedmilliót. A legtöbb szabadidős célra használt épületet a legvonzóbb természeti adottságokkal rendelkező területeken találjuk: a Balaton, a Velencei-tó és a Tisza-tó partján; nagyobb folyóink, elsősorban a Duna és a Tisza mellett; a fővárosban és annak agglomerációjában, szuburbán övezetében; valamint termál- és gyógyvizes fürdőink közelében. A nagyvárosokban és környékükön a zártkertekben kialakított és ezért kisebb alapterületű hétvégi házak szerepe a meghatározó. Az országban már az erzedforduló idejében 87 olyan település volt, ahol az üdülőépületek száma meghaladta a lakásokét. A népszámláláskori összeírások arra utalnak, hogy a legjelentősebb üdülőtelepeken és a nagyvárosi agglomerációkban, valamint a nagyobb városok zártkertes területein megkezdődött a funkcionális váltás. Ezekben a szuburbán övezetekben sok üdülőből állandó lakás, máshol a zártkerti épületekből üdülő, esetleg lakás alakult ki ennek összes problémájával.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni a feleségemnek és a 6 éves kislányomnak, hogy a COVID-19 járvány időszaka alatt lehetővé tették számomra a tanulmány elkészítését. Köszönöm Szemenyei Gyulának, az MTA RKK volt munkatársának, valamint Farkas Jenőnek, az ELKH KRTK RKI tudományos főmunkatársának, hogy az elmúlt évek során a kutatóintézetben hozzáférhető TEIR-ből (www.teir.hu/) adatokat válogattak le.

Irodalomjegyzék

- [1] Baár, L-né, & Gratzl, F., 2004. *A 2001. évi népszámlálás: 15. Az üdülők adatai*. Budapest: KSH.
- [2] Coppock, J. T., ed. 1977. *Second Homes: Curse or Blessing*. Oxford: Pergamon.
- [3] Csordás, L. 1993. Szabadidő-lakások az Alföldön. *Tér és Társadalom*, 7(3-4), pp. 77–103. <https://doi.org/10.17649/TET.7.3-4.284>
- [4] Csordás, L., 1995. *Szabadidő-lakások az Alföldön*. Kecskemét: MTA RKK. Kandidátusi értekezés. Kézirat. p. 154. + p. 260 melléklet + 275 térkép
- [5] Csordás, L., 2020. *Magánüdülők építése Magyarországon, különös tekintettel az Alföldre*. GRADUS, 7 (2), pp. 283–296. ISSN 2064-8014 [DOI:10.47833/2020.2.ECO.005](https://doi.org/10.47833/2020.2.ECO.005)
- [6] Csordás, L., 2020. *A második otthonok kialakításának okai, fázisai, helyszínei az ipari forradalom korától napjainkig*. GRADUS, 7 (2), pp. 297–303. ISSN 2064-8014 DOI: [10.47833/2020.2.ECO.006](https://doi.org/10.47833/2020.2.ECO.006)
- [7] Martonné Erdős, K., 1990. *Az egyéni rekreáció lehetőségei és megvalósulásai Miskolc környékén*. Debrecen: KLTE. Kandidátusi értekezés. Kézirat. 158 p.
- [8] Michalkó, G., 2007. *Magyarország modern turizmusföldrajza*. Pécs-Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- [9] Ruppert, K., 1973. Der Zweitwohnsitz im Freizeitraum. *Berichte zur Raumforschung und Raumplanung*, 17(4), pp. 3–8.
- [10] Timár, J., 1992. The main features of suburbanization in the Great Hungarian Plain. *LANDSCAPE AND URBAN PLANNING*, 22(2-4), pp. 177–187. [DOI:10.1016/0169-2046\(92\)90021-Q](https://doi.org/10.1016/0169-2046(92)90021-Q)
- [11] Timár, J. & Váradi, M.M., 2001. The uneven development of suburbanization during transition in Hungary. *EUROPEAN URBAN AND REGIONAL STUDIES* 8(4), pp. 349–360. [DOI:10.1177/096977640100800407](https://doi.org/10.1177/096977640100800407)
- [12] A KSH országos és megyei évkönyvei (1970-2000). Budapest és a megyeszékhelyek: KSH.
- [13] <https://www.teir.hu/> (Hozzáférés időszaka: 2001-2020.)